

ČEKJUĆI FRA DIDAKA

Pošteno odrađena predstava.

Ne mogu reći da sam baš očekivao nešto vele (što naš narod veli), ali me predstava kupila od prve sekunde.

Čitlučani ili Brotnjani su dali svoj maksimum.

Vidjelo se da se na predstavi radilo.

Ono baš radilo.

Vjerujem da je Dragan Komadina prilagođavao tekst, a Robert Pehar je to ustrojio.

Gotovo pa vojnička disciplina.

I, dođe fra Didak.

I život u tom beskišnom dijelu Hercegovine se nastavi. Kiša (ne iz predstave, nego stvarna) je osvježila zrak i umila naš grad.

Kažu mnogi da sinoć nisu mogli spavati.

Neko zbog nagovještaja promjene vremena, neko zbog zanimljive knjige, filma... ljubavi.

U gradu se osjeća Festival.

Ne samo po mnogim zastavicama po gradu, nego inače.

Hodaš gradom i susretneš Ljiljanu, Straju, Nedžada...

Ljudi pričaju o predstavama.

Večeras „Đavolja posla“.

Senada i Fedraši.

Đavo će ga znati zašto uvijek dobro odigraju.

Publika naša, hvala za posjetu.

Divni smo svi zajedno: glumci, publika, organizatori, pa i vrijeme...

Hajde da se zabavljamo!

OKRUGLI STO...

UČITELJICE

ROBERT PEHAR

Strajo Krsmanović je na samom početku izrazio svoje zadovoljstvo zbog posjećenosti kako samih predstava, tako i okruglih stolova. Smatra da ovaj brojem respektabilan ansambl s pravom predstavlja novi toponim na mapi amaterskih pozorišta u BiH. Poželio im je dobrodošlicu u svijet amaterskog pozorišta, a potom zamolio nekog iz ansambla da kaže nešto više o samom početku rada na predstavi.

Robert Jurešić je pojasnio prisutnima da se radi o mladom ansamblu koji se okupio prvenstveno obrađujući vjerske teme. Ideja o radu na ovoj predstavi se javila nakon uspješno realizovane prve predstave „ U godinama gladi“. Kroz večerašnju predstavu su željeli reći nešto više o stvarima koje su se desile prije 100 i više godina, a koje ne smiju biti zaboravljene. Pokušali su što realističnije predstaviti publici taj period, u skladu sa podacima do kojih su došli tokom svojih istraživanja.

Strajo Krsmanović je pohvalio Dragana Komadinu i Roberta Pehara koji su se uspješno izborili sa izuzetno zahtjevnom tematikom obrađenom u ovoj pretencioznoj freski o životu u Hercegovini, kako ju je moderator okarakterisao. U ovoj genezi siromaštva predočava se jasna slika šta sve balkanska žena može iznijeti na svojim leđima. Krsmanović smatra da se o patnji teško govori bez prizvuka patetičnosti, te podržava izbor gange u izvedbi hora kao načina progovaranja o navedenoj problematici. Pred tekstom sa ovakvom tematikom i ovakvom scenskom postavkom i respektabilni glumački ansambli bi se morali zapitati kako će izgledati njena realizacija. Naglašava da je glumcima dodatni problem zadavao i tekst koji se nije zasnivao na dijaloškoj interakciji među glumcima, već sa publikom koja je to sve pomno pratila, zbog čega ju je Krsmanović doživio kao uspješan scenski iskaz.

Vojislav Vujanović dijeli Krsmanovićevo oduševljenje odzivom bugojanske publike. Prema Vujanovićevim riječima artifičijelni ton u predstavi je potpuno odstranjen, a život je širokom putanjom ušao u dramsku storiju, koju je Robert Pehar prihvatio i pokušao iskoristiti Draganovu „životnu komponentu“ na sceni. Svi elementi u predstavi postaju simboli i kao takvi nisu oprečni pojmovi budući da su se saživjeli do krajnjih granica. Predstava se odigrava u usporenom ritmu što je bitan zahtjev simbolike kroz koju progovara život u svojoj surovoj materijalnosti. Ona odražava kakav je bio život u Hercegovini 1916. godine. Smatra da se u ovu priču trebala uključiti i priča o spasenju preko pet hiljada dječaka i djevojčica koji su zahvaljujući franjevcima prevedeni u Slavoniju, bez obzira na njihovu vjersku ili nacionalnu pripadnost. Vujanoviću je naročito zanimljiv dječak obučen u skladu s današnjim vremenom, a koji svojim dodirima oživljava predstavu. Za njega to predstavlja oživljavanje dječakovih sjećanja, spoznaja o prošlosti do kojih je došao na različite načine. Direktno naslijeđe iz helenizma stavljeno u kontekst hercegovačkog krša je antički hor koji progovara kroz pjesme u skladu s kulturnim naslijeđem tog područja.

OKRUGLI STO...

Sulejman Bosto smatra da ovaj večerašnji susret kao jedan vid osvježanja zaslužuje svaku pohvalu. Njihovo gostovanje nadilazi čisto teatarski učinak, te nije krio svoje oduševljenje što je Vojislav Vujanović u takmičarski program uvrstio i jednu ovako iskrenu predstavu. Prema njegovim riječima ovu dramu je pripremio sam život, a umjetnička ekipa je imala zadatak da je prepozna. Njena lociranost zapravo nema ništa lokalno. Specifičnost jezika, vjere, nacionalnosti samo još više doprinosi razvoju univerzalnosti, analogno predstavi koju smo imali priliku pogledati na otvaranju Festivala. Karakteristika predstave je centriranost oko jednog humanističkog lika o kojem želimo znati kontekst, priču o fra Didaku Buntiću utemeljenu na tradiciji. Iako se predstava oslanja na tradiciju crkvenog predskazanja, Bosto ne smatra da pripada isključivo tom mediju. Analizom predstavu možemo okarakterisati kao socijalno-kritičku koja repetira i tematiku ljubavi, konflikt dvaju socijalno uvjetovanih paradigmi, praveći analogiju sa prethodnom predstavom gdje smo imali priliku vidjeti konflikt dva svijeta, dvije majke odgajane u različitom miljeu. Iako pohvaljuje funkcionalnost hora, mišljenja je da bi bilo prejako okarakterisati ga antičkim. Lik fra Didaka je prema njegovom mišljenju ostavio skriven, volio bi da je bio više ekspliciran, a ne impliciran, na šta je **Faketa Salihbegović-Avdagić** replicirala da fra Didak vjerovatno ne bi dijelio Bostino mišljenje.

Sulejman Bosto je predstavu posmatrao i u jezičkom kontekstu. Ono čime je posebno fasciniran jeste jezik koji je bio lokalni, ali izuzetno muzikalan i leksički bogat. Zanimao ga je i razlog upotrebe grotesknih rezova sa dva mrtvaca koja se ubacuju u predstavu.

Dragan Komadina vjeruje da je večerašnja predstava velika pobjeda ove male dramske sekcije. Priznao je da mu se tokom pisanja teksta groteskni dio nametnuo kao realističan, obzirom da smo i sami svjedoci sve većeg broja mrtvaca koje ne možemo sahraniti.

OKRUGLI STO...

Ljiljana Čekić je izrazila zadovoljstvo što je imala priliku gledati jednu lijepu poetičnu predstavu u kojoj se jasno ogleda Robertova ljubav prema poeziji. Predstava ju je podsjetila na popularne komade sa etno muzikom kod putujućih grupa s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Zanimala ju je geneza nastanka teksta, šta je dio istraživanja, a šta mašte.

Dragan Komadina je pojasnio da segment spašavanja djece od strane franjevacu nedostaje prvenstveno zbog toga što se desio godinu dana kasnije. S druge strane, tekst za predstavu je bio naručen od strane župnika na temu obrazovanja. Budući da su u to vrijeme muškarci bili na ratištu, kao logičan slijed se nametnula problematika obrazovanja žena. Citati koje Marica izgovara preuzeti su iz fra Didakovih govora. Odluka da se fra Didak pojavi na samom kraju je svjesna, čime je ujedno otvoren prostor za prikazivanje Joze kao glavnog antagoniste u predstavi.

Robert Pehar je naglasio da jedan od razloga zbog kojeg se fra Didak pojavljuje na samom kraju leži i u činjenici da je njihova prva predstava bila posvećena isključivo liku fra Didaka, te su željeli da sada ne bude u tolikoj mjeri zastupljen na pozornici. Dragan je na svoj način uspio postaviti fra Didaka kao nešto sveto. Jezik kojim su se služili u predstavi je autentičan za prostor Brotnja. Na samom tekstu su radili otprilike dva mjeseca, ali su naknadno vršili određene korekcije uz dogovor sa članovima ansambla. Pehar pojašnjava i da su groteskne scene s mrtvacima koji govore ubačene jer je upravo humor spašavao narod u tim kriznim vremenima. U suprotnom, ova predstava se ne bi mogla pratiti od mučnine. Priznao je da ga je tokom rada sa mlstim glumcima oduševio njihov entuzijazam, ali i nevjerojatna odgovornost i spremnost za saradnju. Posebno je pohvalio Andrijanu Zubac koja je sve vrijeme rada na predstavi bila „motor grupe“. Ono što mu se posebno dopalo kod Andrijane je njena iskrenost u glumi koja se u posljednje vrijeme gubi i u profesionalnim pozorištima. Straji Krsmanoviću se dopala i depatetizacija socijalnog iskaza. Smatra da su koristeći realističan scenski izraz uspjeli prikazati mitsko stradanje ovog naroda. Muk koji se pojavljuje s vremena na vrijeme u predstavi doprinosi ubjedljivosti.

Jesenko Muzaferija je iskoristio priliku da čestita mladom glumačkom ansamblu. Zanimalo ga je zašto je lik fra Didaka sveden na minimalizam.

Dragan Komadina je pojasnio da su željeli predstaviti lik fra Didaka kao nešto o čemu se čezne, kao nekoga koji se zaziva, ali u koga se i sumnja u nekim trenucima.

Jesenko Muzaferija smatra da je lik fra Didaka trebao biti antagonist predstave i vjeruje da su pri radu na predstavi na neki način strahovali od pretjeranog eksperimentisanja sa njegovim likom.

Senada Milanović se pridružila čestitkama cjelokupnom glumačkom ansamblu, ali je posebno izdvojila glumicu Anu Vučić koja se u predstavi uspješno nosila sa težinom lika Stanine kćerke, sa čime se složio i Strajo Krsmanović.

Senad Milanović je također pohvalio glumačku ekipu. Smatra da je predstava zanimljiva jer uspijeva da drži pažnju publike sve vrijeme. Prema njegovom mišljenju u predstavi smo imali priliku vidjeti svedenu igru koja se ni u jednom trenutku ne približava pojmu dosadnog, upravo zahvaljujući tome što glumci puste kroz sebe samo onoliko koliko osjete. On im je večeras vjerovao, što ističe kao najveći uspjeh koji ansambl može postići.

Viktor Dundović je izrazio svoje oduševljenje zbog ovolikog broja mladih ljudi koji su zainteresovani za pozorište. Sugerisao je da bi se dobilo na eventualnoj dramatičnosti ukoliko hor ne bi bio konstantno prisutan na sceni od samog početka, na šta je replicirala Faketa Salihbegović-Avdagić rekavši da su upravo te djevojke u horu primjer hercegovačke žene koja sve stoički podnosi.

Strajo Krsmanović se još jednom zahvalio prisutnima na izdvojenom vremenu uz iskrene želje da će se i naredna druženja odvijati u prijatnoj atmosferi.

OSVRTI JEDNOG STUDENTA...

„UČITELJICE“

Kako da pohvalim predstavu „Učiteljice“, a da ne strahujem od toga da ću nešto izostaviti. Sve scene dijaloga, majčinog, uvlače nas i tjeraju da budemo dio njih, da se osjetimo sami kao da smo na sceni, te proživimo boli i jade koje su proživljavali za to teško, ratno vrijeme. Trudili su se, i to im treba čestitati, taj se trud isplatio, jer da su imali samo jednog gledatelja, da sam samo ja gledao, uspjeli su da promijenu mene. Odnos prema majci nakon ovakve predstave ne može da bude isti, kao ni odnos prema svojim bližnjima. Cijenim više, vrednujem i mislim da im je to bio glavni cilj. Naravno, primat je bio na tome da nam ispričaju priču hercegovačkih tegoba u pronalaženju hrane, muške radne snage za poslove koje majke i kćeri nisu mogle same da obavljaju, te da vidimo i čujemo kroz pjesmu hora kolika je to, zapravo, bol. Nisam mogao da skrenem pogled, zamislio sam se u tim kućama u kojima su se scene dešavale i pratio pomno dok je u pozadini pjesma opisivala stanje, rješavala moje dileme i pogrešne nagovještaje i činila me dijelom njihova života. Također, jednu od najjačih veza sa publikom uspostavile su scene kada dolazi pismo s fronta, koje su u nama proizvele napetost i iščekivanje, a onda, kao otpušen ventil, suze. Za vrijeme humorističnih scena, kada mrtvac daje komentar, repliku svojoj ženi, pomislio sam kako je današnje vrijeme puno nezahvalnosti, a ipak da se smijem tim riječima, uprkos... Na kraju, kao smiraj za sve nas na scenu dolazi lik, koji poput sveca liječi rane, tim siroticama daje nadu dodirom. Nije im vratio umrle, nije ih ni odnio, jednostavno ih je dostojno sahranio, kao posrednik sa onim svijetom omogućio im prolaz. Spasitelj, fra Didak ostavio je svoje znanje, prenio ga i osvijestio nas o znanju, majkama, vrijednostima života.

Emil Ždralović, jedan student

KNJIGA UTISAKA...

“UČITELJICE”

HKUD „DIDAK“ GRADNIĆ (ČITLUK)

Baba zmaj!!!

TBF

Đava odnio rat i
ko ga izmisli...

Peggy Sue

Svi smo Perini,
Pero je naš!
Ekpa (Fedra)

Odlični glumci!

Ajdin

Predstava je odlična, ima dosta humora.

Nepoznati lik

GLAS PUBLIKE...

“UČITELJICE”

HKUD „DIDAK“ GRADNIĆ (ČITLUK)

Predstava je bila odlična.

Katica Soldo

Vrlo neobična predstava.Svidjela mi se.

Šejla

Predstava me oduševila.

Amila

Svidjela mi se predstava u potpunosti.

Marija

Vrlo poučna predstava.

Merjem

PREDSTAVLJAMO...

ANA VUČIĆ

Ana je magistrica psihologije, a u slobodno vrijeme i glumica HKUD „Didak“ Gradnić. Do sada je igrala u dvije predstave i osvojila nagradu za najbolju žensku ulogu što je veliki uspjeh za nju. Smatra da je vrlo lijepo sebe izraziti kroz glumu i svakome ko ima tu potrebu preporučuje da se okuša u tome. Jako joj je drago što je došla na Festival, nažalost, odmah sinoć su morali ići, ali šalje velike pozdrave za sve učesnike i organizatore Festivala!

ANDRIJANA ZUBAC

Andrijana je glumica HKUD „Didak“ Gradnić, a u slobodno vrijeme izgleda 20 godina mlađe i majka je četvero djece. Priznala nam je da do nedavno nije imala nikakvo glumačko iskustvo, tako da je za nju glumiti u predstavi bio veliki izazov. Do sada je igrala u 2 predstave (mi se nadamo da će glumiti u još mnogo njih). Rekla nam je da joj je velika čast što su nastupali na FEDRI i da je za nju i za svu ekipu jedno posebno iskustvo na koje su ponosni.

RAZGOVOR SA...

ROBERT PEHAR

Razgovaramo sa Robertom Peharom, rediteljem večerašnje predstave. Evo na okruglom stolu je dosta toga već rečeno. Mene interesuju neke vaše impresije vezano za sam dolazak na ovaj naš Festival i uopšte nekakvo vaše mišljenje o ovoj vrsti amaterskog i amaterskih festivala, koliko su oni dobri, korisni i slično.

Pa evo ja sam vrlo sretan što sam u Bugojnu. Mogu ovu predstavu nazvati svojom jer sam uistinu dosta truda uložio u nju. Ja sam nekada davno dolazio na ovaj Festival koji je u tadašnjim okvirima bivše države bio, ako ne i najjači. Tada sam bio u Mostarskom teatru mladih koji je bio izuzetno produktivan i znam da smo u Bugojno dolazili uvijek s nekim ugodnim predosjećajem da ćemo se osjećati dobro, a tada se ovdje i ostajalo duže. Naravno tada su bili neki drugi i bolji uslovi. To možemo sada sa ove distance sigurno reći, a za sve nas zaljubljenike u teatar, drago mi je što je festival Fedra Bugojno, ovo što sam ja upratio u posljednje vrijeme, vratio taj svoj nekakav sjaj i da na svoj način afirmira amaterizam kao nešto što je nama koji se bavimo ovim poslom jako potrebno. Ja sam i na okruglom stolu rekao da je Mostar imao prije rata imao pet amaterskih teatar, sada nema ni jedan i da je to nešto čime mi koji radimo u profesionalnim teatrima, pogotovo mi koji radimo u profesionalnim teatrima u malim sredinama jer naš temelj i naša budućnost su ljudi iz amaterskih teatar jer prošla su vremena kada vi možete dovoditi profesionalne glumce iz drugih sredina pa im ponuditi stanove, neke najnormalnije uvjete za život da bi oni ostali u tim sredinama jer moramo se temeljiti na onome što, prije svega, imamo u svojoj bazi. A ako iz te baze ne možemo dobiti ljude koji će se poslije profesionalno baviti teatrom ili koji će njegovati amaterizam cijeli život na jedan uspješan način kao što smo u Mostaru imali tih ljudi koji su to vodili i koji danas pokušavaju nešto, ali mislim da su ta amaterska kazališta otišla u jedan profesionalni vid rada gdje je osiromašena ona potrebna iskrenost pa čak i jedna doza naivnosti i jedna doza želje za radom koja se vremenom isforsira u smislu nekakve profesionalne scene i preje svega onoga da mlad čovjek ima mjesto i vrijeme da se može kreativno izraziti, ukoliko ima tu želju, dakle ukoliko posjeduje nekakvog talenta, a mi smo sigurno svjedoci kroz ova prošla vremena da talenata uvijek ima, samo trebamo tražiti, trebamo istraživati. Stvarno sam sretan što sam naišao na jednu jako dobru dramsku skupinu.

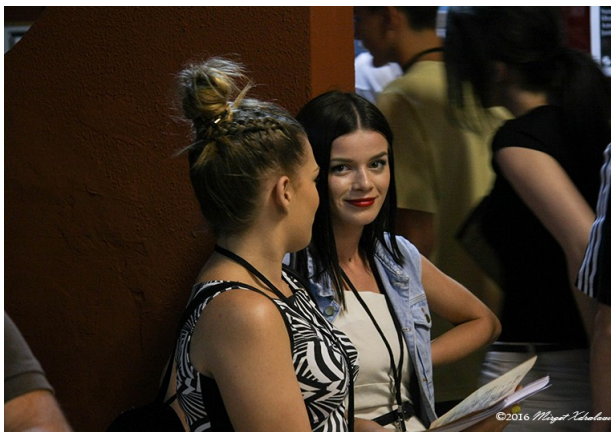
Da se nadovežem, profesionalci jako puno govore o tome kako treba amaterizam gajiti, a u principu malo je glumaca kao što ste vi, koji su zaista, sa priče, sa nekakvog teoretisanja o tome kako bi nešto trebalo, prešli u praksu. Šta je ono što je vas uvuklo i motiviralo da napravite ovakav projekat sa amaterima?

Ja moram reći da je poziv došao od njih, ali nisam znao s čime ću raspolagati, čak nisam bio ni siguran da li ću ući u sve to. Onog momenta kad se Dragan priključio jednostavno smo odlučili da odradimo predstavu. Sami smo vidjeli kroz njihovu prvu predstavu da se imamo na što osloniti i da ćemo vjerovatno moći napraviti jedan ovakav poduhvat. Pitali smo se cijelo vrijeme koliko je ovo zahtjevno za njih. Ispostavilo se da nije. Možda mi čak zahtjenije bilo da smo ovo radili sa nekim profesionalnim glumcima.

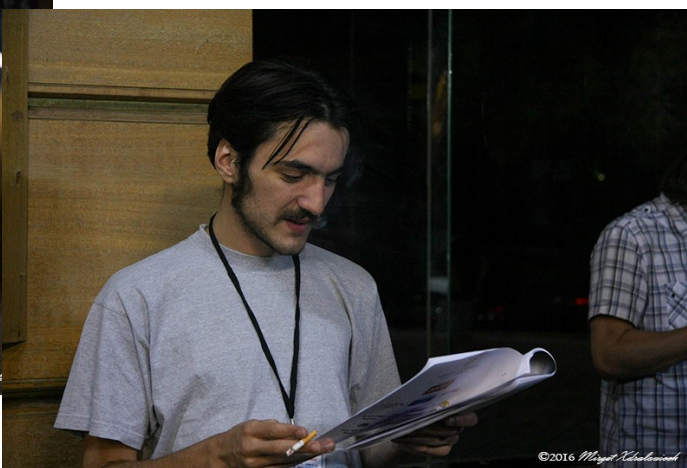
Da li je to ta iskrenost o kojoj ste maloprije govorili?

Da, to je ta iskrenost koja teatru treba, jer glumci nisu iznijeli laž, nego im je pristup bio iskren. Ono što me fasciniralo je ta njihova želja i volja za radom.

DRUGI DAN FESTIVALA...

DRUGI DAN FESTIVALA...

VEČERAS...

Teatar FEDRA Bugojno
ĐAVOLJA POSLA
Miroljub Nenadović

Režija:

Senada Milanović

Igraju:

JAKŠA PECARSKI, POZORIŠNI KRITIČAR -Suad Velagić

RADA, ČISTAČICA -Ilhana Bušatlić

VOJISLAV VUČIĆ, GLUMAC -Amel Ugarak

ONA, ĐAVOLOV IZASLANIK -Jasmina Mlaćo– Durek

SCENOGRAFIJA: Antonio Džolan

KOSTIMOGRAFIJA: Senada Milanović

SVJETLO I TON: Edin Ćatić Bato, Haris Bajraktarević

IZRADA SCENOGRAFIJE, KOSTIMA I REKVIZITE:

Toma Džolan

Antonio Džolan

Senad Imamović

Vedrana Marinović

Edin Ćatić

ŠMINKA I FRIZURA: Mirsada Hadžiabulić

DIZAJN: Antonio Džolan

PRODUKCIJA

Teatar FEDRA Bugojno

uz podršku JU Kulturno sportski centar Bugojno

O POZORIŠTU...

Teatar FEDRA Bugojno je osnovan 23.11.1963. godine od strane Skupštine opštine Bugojno, a uz dozvolu Saveza dramskih amatera Jugoslavije pod imenom Amatersko pozorište Bugojno.

U periodu 1962. godine do 1992. je ukupno imao 86 premijera i više od hiljadu igranja na prostorima BiH, bivše Jugoslavije i inostranstva. Teatar FEDRA Bugojno od početka osamdesetih godina prošlog vijeka do danas vrlo aktivno radi kao organizator ili kao partner u organizaciji na relizaciji: Festivala Amaterskih pozorišta BiH (danas pod imenom Teatarski festival FEDRA BiH), Susreti pozorišta/kazališta lutaka BiH, kao i Jugoslovenskog lutkarskog bijenala (danas pod imenom Bugojansko lutkarsko bijenale).

U posljednjih petnaestak godina predstave Teatra FEDRA osvojile su mnoge nagrade na festivalima u BiH, a i u inostranstvu. Teatar

FEDRA već godinama educira djecu i mlade, kako iz oblasti teatra, tako i iz oblasti književnosti, javnog nastupa i osnova dobre komunikacije.

FEDRA je u proteklih 20 godina u na tri scene realizovala 53 premijeru i više od 260 repriznih izvođenja. Gostovanja su ostvarena po nekoliko puta u Makedoniji, Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori, Njemačkoj, Austriji, Švedskoj i Češkoj. Članovi Teatra FEDRA Bugojno su učestvovali na teatarskim radionicama u BiH, Srbiji, Makedoniji, Danskoj, Islandu, Velikoj Britaniji, Estoniji, Portugalu i Rumuniji. Gostovanja su realizirana u 59 različitih gradova u BiH i Evropi i FEDRA je na tim putovanjima prešla više od 89 000 km.

Teatar FEDRA svoj rad i djelovanje provodi kroz tri osnovna segmenta, a to su:

DJEČIJA SCENA – na kojoj se radi sa djecom uzrasta do 14 godina

OMLADINSKA SCENA – srednjoškolski uzrast djece i mladih

ODRASLA SCENA – mladi stariji od 19 godina i ostali građani

Teatar FEDRA Bugojno je do danas poklonio svom gradu i mnogobrojnoj publici u BiH i regiji 137 premijere i 538 repriza.

Teatar FEDRA ima 130 aktivnih članova i oko dvije stotine pomagača, suradnika i počasnih članova.

Glavnu snagu našeg Teatra čine ljudi koji upravljaju i volonterski rade u Teatru. Većinom su to visokoobrazovani ljudi iz raznih profesija tako da smo problem ili prepreku uvijek spremni sagledati sa raznih aspekata, te doći do kvalitetnih rješenja.

Sadašnja misija ljudi koji upravljaju Teatrom FEDRA je dalje jačanje i stabilizovanje FEDRE kao jednog od najboljih neprofesionalnih teataru u regionu, pa i jedan vid institucionalizacije Teatra FEDRA Bugojno.

Naša vizija je pridobijanje još većeg broja mladih da se bave novim formama teatra, te da kroz tetar izražavaju svoje stavove i upotpunjuju kvalitetno svoj život, kao i život građana Bugojna i okoline.

O PREDSTAVI...

RIJEČ REDITELJICE...

Naravno da je svijet savršen, ali ga činimo mi, mali i nesavršeni, žudeći za sopstvenim savršenstvom. Možemo li doživjeti svu blagodat ovozemaljsku, spoznaju i ovacije da smo savršeni ubjeđujući nadređene i podobne, a ignorišući podređene i ničije? Možda i možemo.

Imamo dva puta: na prvom faustovski se spetljati sa Mefistom, a na drugom... Ima li drugog?

Možda na vrijeme postati svjestan svog nesavršenstva, pronaći životni smisao i umjereno uživati u sreći. Bitno je da ne pre naglimo i da se pretjerano ne uživimo u spoznaji samog sebe. Može biti fatalno. Ponekad može biti i komično, naravno, komično drugima.

O REDITELJICI...

SENADA MILANOVIĆ, rođena 1971. u Bosanskoj Gradišci. Zaposlena kao profesorica bosanskog jezika i književnosti u Gimnaziji Bugojno. Član Teatra FEDRA dugi niz godina kao i njena cijela porodica (muž i sinovi). Uglavnom režira za omladinsku i odraslu scenu, a ponekad uskoči i na glumu. Dobitnica većeg broja nagrada za režiju, dramaturgiju i kostimografiju. Član je Organizacionih odbora i vrlo aktivno učestvuje u organizaciji i realizaciji Teatarskog festivala BiH FEDRA, Susreta pozorišta/kazališta lutaka BiH, Bugojanskog lutkarskog bijenala i Festivala TIFBU. Predsjednica je UO Teatra FEDRA Bugojno.

TEORIJA KOJA HODA...

ANA VUJANOVIĆ

POZORIŠNA ANTROPOLOGIJA I ANTROPOLOGIJA

Pozorišna antropologija je specifičan teatarski oblik i paradigma. Ono što određuje moj pristup tom teatru jeste suočavanje govora pozorišne antropologije Eugenia Barbe sa njim samim i sa ostalim govorima savremene kulture (prije svega poststrukturalističkim materijalizmom). Prema tome, kako sam Barba ističe značaj procesa rada nad proizvodom/rezultatom rada, ova teoretizacija nije usmjerena na analizu pojedinačnih predstava nastalih unutar te paradigme, već na proces kojim se taj teatar uspostavlja. To ne znači da tekst ne govori o predstavama, nego da se ne bavi njihovim specifičnim temama i sadržajima. Umjesto toga, bavit će se organizacijom njene materijalnosti, procesima koji je uspostavljaju (priprema faza), kao i njenom društvenom uslovljenošću i djelovanjem.

Ne samo zbog Barbinog samoodređenja, već i sa aspekta materijalističke teorije, ovo polazište je veoma značajno jer na osnovu njega pozorišnu antropologiju određujem i pokazujem kao specifičnu, dopuštenu unutar-društvenu „označiteljsku praksu“. Prema Barbinim riječima, pozorišna antropologija se ne zasniva na primjeni antropologije (kulture) kao naučne discipline u teatru. Isticanjem ove samostalnosti pozorišne antropologije, on s jedne strane naglašava razmak od tadašnjih antropoloških teorija zasnovanih na preplitanju sa teatarskim diskursom, strukturom i metodama (kao što su pomenute socio-antropološke studije Turnera, Geertza i Goffmana). S druge strane, a čini mi se i primarno, on time naglašava izvjesnu izdvojenost, samostalnost konteksta scene (teatra) u odnosu na „vanscensku stvarnost“. Ipak, pozorišna antropologija referira na antropologiju i to prvenstveno na njena područja istraživanja, ali i neke osnovne (prije svega prvobitne) metode, dok svakako najmanje na ciljeve proučavanja. Barba ovu vezu i naglašava jednom izuzetno značajnom izjavom: „Prvobitno, antropologija je određivana kao proučavanje ponašanja ljudskih bića – ne samo na sociološkom i kulturnom planu, već i na fiziološkom planu. Pozorišna antropologija je, dakle, nauka o socijalnom, kulturnom i fiziološkom ponašanju ljudskih bića u situaciji predstave.“

Ono što je u ovoj izjavi zbunjujuće je, prije svega, to što Barba pozorišnu antropologiju kao specifičnu vrstu teatarske prakse određuje kao nauku. To može pokrenuti pitanje njegovog intencionalnog redefinisavanja polja nauke, ali na osnovu dostupnih izvora nisam uspjela da utvrdim da je on ostvarivao takve namjere. S druge strane, a i vjerovatnije je, ovakvo određivanje može se povezati sa namjerom Grotowskog da svoj princip glumačke obuke zasnuje na „naučnim principima“ i/ili dovede do strogih naučnih načela. U svakom slučaju, dilemu o intenciji teško je razrješavati, tako da ću se držati autorovog verbalnog samoodređenja. Ono, međutim, pozorišnu antropologiju ne samo da dovodi u direktnu vezu sa antropologijom, nego je i određuje kao njenu pod-disciplinu. U tom slučaju, u razmatranju pozorišne antropologije krećem od šireg pojma antropologije i to, kako Barba ističe, njenih prvobitnih određenja. Ovim pristupom ne želim samo da suočim Barbin diskurs sa njegovom sopstvenim kontradiktornostima, nego mislim da će tako postati jasniji neki značajni odnosi (pre-strukturalističke) antropologije i pozorišne antropologije.

Antropologija se definiše kao nauka o kulturi i čovjeku. Iako ovi termini nisu novi, posebna nauka koja ih proučava je relativno nova pojava. O predhistoriji njenog pojavljivanja Elvin Hatch piše: „Tokom najvećeg dijela evropske historije bilo je relativno malo zanimanja za druge narode i malo se mislilo o sistematskom proučavanju drugih načina življenja. Međutim, ova je ravnodušnost postupno uzimala poslije Kolumbovih putovanja u Novi svijet, jer je evropsko istraživanje i širenje pratila sve veća radoznalost za strane i egzotične običaje, i za ljude koji su izgledali, pa čak i mirisali drukčije od onih doma.“

Tek od 60-ih godina XIX vijeka, ova „radoznalost za strane i egzotične običaje i ljude“ počinje da se zasniva kao oblast antropologije, a 70-ih i 80-ih se uvodi i kao akademska naučna disciplina. Na prelazu XIX u XX vijek empirizam se ustanovljava kao osnovna antropološka praksa i postavlja se zahtjev da naučnik-antropolog svoju građu prikuplja ekspedicijama na terenu.

Prvo antropologija je, u strogom smislu, nauka (pozitivna nauka). Drugo, objekti njenog proučavanja su čovjek, kultura i njihovi odnosi. Treće, njena je metodologija prije svega empirijska i zasniva se na neposrednom posmatranju i proučavanju određenog društva/kulture. Cilj tog proučavanja svakako nije bio samo zadovoljenje radoznalosti evropskog čovjeka; cilj je da se proučavanjem „stranih i egzotičnih“ kultura objasni savremeno Zapadno društvo. Pretpostavljajući nužnost historijskih zakona, antropolozi su proučavali društva na nižim stupnjevima historijskog razvoja kako bi pomogli boljem razumijevanju nastajanja svog društva i procesa koji se u njemu odvijaju. Tek strukturalistička antropologija Lévi-Straussa 50-ih godina XX vijeka uvođenjem sinhronijskih modela bitno mijenja. Određujući pozorišnu antropologiju (kao teatarsku praksu posljednje četvrtine XX vijeka) kao antropološku pod-disciplinu i vezujući je za njena prvobitna određenja (do sredine XX vijeka), Barba nam ostavlja prostor da teze iznijete o antropologiji sada primijenimo na pozorišnu antropologiju. Rezultat toga će biti zaključak da je pozorišna antropologija humanistička teorija i praksa. Na osnovu ranije postavljenog savremenog socijalnog konteksta u kojem se ona pojavljuje, može se dalje reći da je pozorišna antropologija humanistički teatar ustanovljen u doba kraja humanizma. Izvodeći ove teze do kraja, ostaje i da je odredimo kao posljednji humanistički teatar.

NEŠTO O STANOVNICIMA NAŠEG GLAVNOG GRADA...**Definicija sarajevske mahale**

Pito sam za tebe Dzafera,
Safetovog burazera, sina od
udarnika Ibre, sto se
švalero sa Fadilom, jaranicom od
Suade, koja zivi ispod Nedzada,
Zijinog
ortaka sto su drzali radnju sa
malim Samirom, sto je uzeo Golfa
onog s
felgama od rahmetli Fikreta koji
je sa starim Muharemom
svercovo cigare.

I ?

... kaze da te ne zna.

KLOŠARENILO...

EDO VON KORJENIĆ, VON OVO VON ONO...

BUGOJNALIJE

MALI PRIRUČNIK ZA POČETNIKE

AUTOBUS ZA SARAJEVO

Kad autobus za Sarajevo stane u Travniku, šofer viče: Imate 15 minuta da pojedete ćevape i završite fakultet ili zatvorite prozore da vam ne uleti diploma.

KUPREŠKI SAVJET

**Nećeš ti meni, sine, u školu,
Ti ćeš meni za direktora u Bugojnu.**

ZA KREZAVE

On ima više očiju nego zuba.

KAD NEMAŠ KINTE NI FELERA

Ne da čaršija u sebe džabe gledati.

TUGALJIVA

Džabe se može jesti i govana.

KADAR

Medvjed u planini, kadar u nizini.

ŠTO JE CRNJE OD CRNOG GAVRANA

Biti na ženinom i sa ženinom majkom.

JANJEĆA POGUZIJSKA

Rebra hvali, butom me odvali.

PROZIVANJE

Nemoj zvat mezu, morat ću ti stalno merhaba vikati.

RAZOTKRIVANJE POSLOVICE...

NAVRAĆA VODU NA SVOJ MLIN

Zlatna polja pšenice vjetar je češljao, sad na jednu, sad na drugu stranu. Bremeniti klasovi su se počeli kruniti, a zlatna zrna su se gubila u pjesmi klasja. Žene su se glasale veselom pjesmom slažući snopove pšenice. Preplanuli muškarci su skupljali snoplje. Bez pjesme. Zov ljubavi je titrao u zraku, gotovo se mogao dodirnuti. Djeca su se rađala. Trčkarala. Odrastala. Pjevala ili prenosila klasje. Potok je bio brz, utrkivao se sa svojim stanovnicima. Poglavica je imao svoj ritual. Svaki dan bi došao na potok i dugo gledao u vodu. Brojao je zlatastopjegave pastrmke. Voda ima različitu pjesmu kad ulazi u lijevo uho i kad izlazi iz desnog. Pjenuša se, grli kamenje sraslo sa koritom i kotrlja malo, raznobojno. Pleme je imalo šest mlinova. Toliko je bilo potrebno da se sva pšenica pretvori u brašno. Muškarci su i lovili, tako da su jednog od vlasnika mlinova zadužili da se brine o svim mlinovima, dok bi oni napuštali pitomu dolinu i odlazili u planinske vrleti odakle su se uvijek vraćali sa bogatim ulovom. Jednoga dana jedan pripadnik plemena je zaustavio poglavicu. Gledali su se, a poglavica je začuo veseli ptičiji poj. Dogodi se tako da čovjek ne sluša ono što treba. Ljepota, pomisli.

„Poglavico, pođimo do potoka da nešto vidite.“ Stali su i gledali u mlinove.

„Vidite, poglavico, šta on radi, zar nije zadužen za svih šest mlinova?“

Poglavica je unezvijereno gledao. Zaklimao je glavom i podigao ruke ka nebu.

„Pa on navraća vodu samo na svoj mlin.“

Gledao je i ponovio: „Navraća vodu na svoj mlin.“

Poglavičine riječi su se prenosile s koljena na koljeno postavši poslovice, ne samo tog plemena. I danas se koristi kada je neki mlinar zadužen za šest mlinova, a on uporno navraća vodu samo na svoj mlin.

OBAZIRANJA...

FEDRO: Ako i večeras bude kakvih svekrva, ja ću izaći sa predstave.

FEDRINICA: To bih valjda ja trebala reći.

FEDRO: Jah, u pravu si, nema punica.

FEDRINICA: Nema, ali zato svekrva do grla.

FEDRO: Eto, eto koliko su punice važne.

FEDRINICA: Žao mi je one Stane, u duši mi je žao.

FEDRO: Je li zbog toga što nije spavala sa onim Jozetinom?

FEDRINICA: Daj, samo o tome misliš, žao mi je što je ona svekrva napada i krivi za sve.

FEDRO: Doduše, pritirala je što jes-jes.

FEDRINICA: Neka se i ti jednom sa mnom slažeš.

FEDRO: Khm, ne slažem se ja snikim, samo kažem.

FEDRINICA: Slažeš, slažeš, samo ti ponos ne da da priznaš.

FEDRO: Nemam ja šta priznavati, nisi ti inspektor.

FEDRINICA: Kad bi ti umro, ne bih ni ja tebe dala ukopati bar dvajes dana.

FEDRO: Iz ljubavi, je li iz ljubavi?

FEDRINICA: Šalim se, srećom kod nas nije zemlja tvrda.

FEDRO: Osjećam u tvome glasu prizivanje moga preseljenja.

FEDRINICA: Nije prizivanje, samo realnost.

FEDRO: Realnost je da ja odem prije tebe?

FEDRINICA: Pa stariji si, a i muško si. Vazda kažeš da si ti prvi.

FEDRO: A čija je zadnja? Moja! Dakle, ti ćeš prva.

FEDRINICA: Dobro, mada smo isto godišće.

(Sebi u njedra): Uvijek navraćaš vodu na svoj mlin, pa ja tebi pletem čorape.

DIREKTOR FESTIVALA:	SARADNICI FESTIVALA:	SELEKTOR:
Vahid Duraković	Jasmina Mlačo	Vojo Vujanović
KOORDINATOR FESTIVALA:	Melisa Sabitović	STRUČNI ŽIRI:
Sanel Ugarak	Samir Nuhić	Dr.sc. Ljiljana Čekić
PR FESTIVALA:	Almir Mujagić	Prof.dr. Sulejman Bosto
Amar Ferizović	Ermina Musić	Faketa Salihbegović– Avdagić
	Senada Milanović	ORGANIZACIONI ODBOR:
REDAKCIJA BILTENA:	Rea Vučić	Hasan Ajkunić-predsjednik
Nedžad Milanović, urednik		Senada Milanović
Vedrana Kisić, tehnički urednik	ŽIRI PUBLIKE:	Suad Velagić
Edna Supur	Almir Mujagić	Edin Čatić Bato
Ines Jusufbašić	Vlatko Glavaš	Ermina Musić
Medina Spahić	Mia Maros	Sanel Ugarak
Suad Velagić	Munevera Bešlagić	Nedžad Milanović
Mirzet Ždralović, fotograf	Vedrana Marinović	Željko Luleđija
SARADNICI BILTENA:	Edo Korjenić	Antonio Džolan
Edvin Supur	Nedim Milanović	Samir Nuhić
Lamija Mlačo	Ibrica Čustić	Amel Ugarak
Lejla Mujić	Željko Luleđija	Vahid Duraković
Šejla Sadiković	Denis Demša	UREDNICI I INTERNET
Amila Velagić	UMJETNIČKO VIJEĆE FESTIVALA:	STRANICE:
Emil Ždralović	Anto Bilić -predsjednik	Edin Čatić Bato
TEHNIČKA EKIPA:	Jesenko Muzaferija	Mulhari Agić
Senad Imamović Struja	Željko Milošević	VANJSKI SARADNICI:
Edin Čatić Bato	Ermina Musić	Maida May
Azem Duraković	Senada Milanović	Edo Korjenić
Jusuf Hozić Caci	Goran Jokić	
	Vahid Duraković	
	DIZAJN-PLAKAT-NASLOVNICA:	
	Antonio Džolan	

VAŽNI BROJEVI I SERVISNE INFORMACIJE:

POLICIJA 122– VATROGASCI 123–HITNA POMOĆ–124 PORTIRNICA KSC-a 030/509-722– AUTOBUSNA STANICA 030/251-789–MOTEL GENEX
030/254-023–DIREKTOR FESTIVALA 030/509-720–UREDNIK BILTENA 061/796-877– KOORDINATOR FESTIVALA 061/639-647
Preporučujemo vam da svratite na osvježenje u Caffe Look (šetalište uCentru grada) ili u Caffe HOLLYWOOD i Pizzeria LITTLE BIG (plato KSC-a)